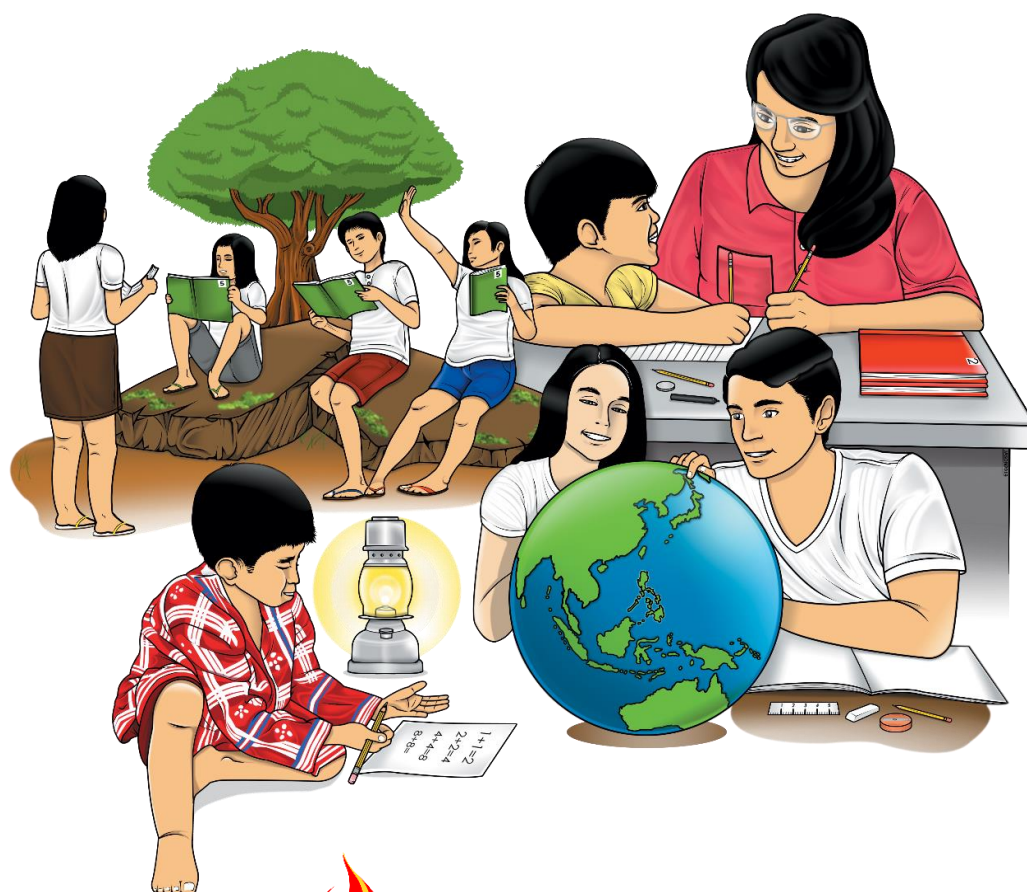

Araling Panlipunan

Unang Markahan – Modyul 4: Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad ng mga Sinaunang Kabihasnan sa Daigdig

Araling Panlipunan – Ikawalong Baitang

Alternative Delivery Module – Self – Learning Modules

Unang Markahan – Modyul 4: Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad ng mga Sinaunang Kabihasnan sa Daigdig

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa **Batas Republika 8293, Seksyon 176** na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anomang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayunpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o *brand name*, tatak o *trademark*, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anumang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anumang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anumang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Mga Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Mga Manunulat:	Maria Vanessa J. Resullar, Geoffrey A. Retita
Mga Editor:	Filipina F. Meehleib, Lileth F. Oliverio, Alfe S. Lito, Lilifreda P. Almazan, Benny T. Abala, Analiza G. Doloricon, John M. Anino, Lalaine S. Gomera, Dan Ralph M. Subla, Fernando Dones, Jr., Carlos Catalan, Jr.
Mga Tagasuri:	Marino L. Pamogas, Joel P. Plaza, Leowenmar A. Corvera, Edwin C. Salazar, Honorato Mendoza, Edwin G. Capon, Fatima D. Notarte, Marina B. Sanguenza, Larry G. Morandante
Tagaguhit:	Brenda F. Duyan, Renata L. Edera
Tagalapat:	Paul Andrew A. Tremedal
Mga Nangasiwa:	Francis Cesar B. Bringas, Isidro M. Biol, Jr., Maripaz F. Magno Josephine Chonie M. Obseñares, Karen L. Galanida, Florence E. Almaden, Carlo P. Tantoy, Venus M. Alboruto, Noemi D. Lim, Laarni C. Micayas

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Kagawaran ng Edukasyon – Caraga Region

Office Address: Teacher Development Center,
J.P. Rosales Avenue, Butuan City, Philippines 8600

Telefax: (085) 342-8207; (085) 342-5969

E-mail Address: caraga@deped.gov.ph

Araling Panlipunan

**Unang Markahan – Modyul 4:
Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad
ng mga Sinaunang Kabihasnan
sa Daigdig**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kani-kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mga mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang mga anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsasagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

Alamin

Ang modyul na ito ay sadyang inihanda upang matulungan ka na maunawaan ang ugnayan ng heograpiya sa pag-usbong ng mga sinaunang kabihasnan sa Ehipto, India, Mesoamerica, Mesopotamia, at Tsina batay sa pulitikal at ekonomikal na aspeto ng pag-unlad.

Ang kaalaman mo sa mga sinaunang kabihasnan ay mabisang hakbang upang iyong makilala at mapahalagahan ang mga naging ambag ng mga sinaunang kabihasnang ito sa kasalukuyan.

Ang mga paksa na nakapaloob sa modyul na ito ay sistematikong inayos upang maging mas maganda ang daloy ng iyong pag-aaral.

May mga angkop na gawaing inihanda para sa iyo upang maging makabuluhan ang iyong pag-aaral. Kailangan mong gawin o sagutan ang lahat ng mga gawain sa modyul. Gumamit ng hiwalay na papel sa pagsagot.

Ang modyul na ito ay nakapokus tungkol sa **Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad ng mga Sinaunang Kabihasnan** na nahahati sa sumusunod na paksa:

- Paksa 1-** Heograpiya ng Mesopotamia
- Paksa 2-** Heograpiya ng Lambak Indus
- Paksa 3-** Heograpiya ng Huang Ho
- Paksa 4-** Heograpiya ng Ehipto
- Paksa 5-** Heograpiya ng Mesoamerica

Pamantayang Pangnilalaman

Ang mga mag-aaral ay naipamamalas ang pag-unawa sa interaksyon ng tao sa kaniyang kapaligiran na nagbigay-daan sa pag-usbong ng mga sinaunang kabihasnan na nagkaloob ng mga pamanang humubog sa pamumuhay ng kasalukuyang henerasyon.

Pamantayan sa Pagganap

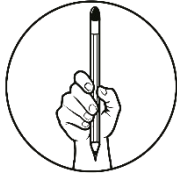
Ang mga mag-aaral ay nakabubuo ng panukalang proyektong nagsusulong sa pangangalaga at preserbasyon ng mga pamana ng mga sinaunang kabihasnan sa daigdig para sa kasalukuyan at sa susunod na henerasyon.

Pinakamahalagang Kasanayang Pampagkatuto:

Naiuugnay ang heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng mga sinaunang kabihasnan sa daigdig. **(AP8HSK-Ig-6)**

Pagkatapos mong mapag-aralan ang modyul, inaasahang iyong:

- nasusuri ang kaugnayan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng mga sinaunang kabihasnan sa daigdig;
- nakapagtatala ng halimbawa na nagpapakita ng kahalagahan ng heograpiya sa aspetong ekonomiya at pulitika na nakaapekto sa pamumuhay ng mga tao; at
- nakapagsusulong ng isang adbokasiya sa pamamagitan ng *photo essay* na nagpapakita ng kahalagahan ng mga katangiang pisikal sa paghubog at pag-unlad ng pamumuhay ng mga tao sa kasalukuyan.

Subukin

Panuto: Basahin at unawaing mabuti ang tanong sa bawat bilang at piliin ang letra ng tamang sagot.
Isulat ang inyong mga sagot sa sagutang papel.

1. Alin ang hindi kabilang sa mga pangkat na sumakop sa lupain ng Mesopotamia?
A. Akkadian
B. Aryan
C. Assyrian
D. Chaldean
2. Ano ang naging sanhi ng pagbagsak ng kabihasnang Mesopotamia?
A. Walang likas na hangganan ang lupaing ito.
B. Hindi nagkakaisa ang mga mamamayan dito.
C. Madalas ang pag-apaw ng Ilog Tigris at Euphrates.
D. Walang kasanayan ang mga tao sa pakikipagdigma.
3. Anong anyong lupa ang makikita sa hilagang bahagi ng India?
A. Bundok
B. Kabundukan
C. Kapatagan
D. Lambak
4. Ano ang kahalagahan ng mga likas na yaman sa pag-unlad ng kabihasnang Indus?
A. nagsisilbi itong proteksyon sa kanilang lupain
B. madali silang makatago tuwing mayroong mga kalaban
C. naging pundasyon ng pag-unlad ng kanilang ekonomiya
D. pinapalakas nito ang kapangyarihan ng kanilang pamahalaan
5. Alin sa sumusunod na pinakamatandang kabihasnan ang nananatili pa rin hanggang sa kasalukuyan?
A. Ehipto
B. Indus
C. Mesopotamia
D. Tsino
6. Paano binago ng Huang Ho ang buhay ng mga Tsino?
A. Napalago ng ilog ang sistema ng pagsasaka ng mga Tsino.
B. Naging mahusay na mandaragat ang mga tao dahil sa pagbaha.
C. Hinubog ng ilog ang kanilang kahusayan sa paggawa ng mga barko.
D. Mas pinili ng mga tao na mamuhay sa kagubatan dahil sa madalas na pagbaha ng ilog.
7. Ano ang makikita sa hilagang bahagi ng lupaing Egypt?
A. Himalayas
B. Libyan Desert
C. Mediterranean Sea
D. Red Sea

8. Bakit binansagang “Biyaya ng Ilog Nile” ang Egypt?
 - A. Kung wala ang disyerto ay magiging ilog ang buong Egypt.
 - B. Ang lupain ng Egypt ay pinaniniwalaang tahanan ng mga diyos sa buong daigdig.
 - C. Kung wala ang ilog na ito, ang buong lupain ng Egypt ay magiging isang disyerto.
 - D. Ang kabihasnan sa Egypt ang nangunguna at bukod-tanging kabihasnan sa buong mundo.

9. Alin sa sumusunod ang kinikilalang pinakamatandang kabihasnan sa buong daigdig?

A. Ehipto	C. Mesopotamia
B. Indus	D. Tsino

10. Ano ang mahalagang dulot ng pagkakatuklas ng mga sinaunang Tsino sa paraan ng pagkontrol ng palagiang pag-apaw ng tubig sa Huang Ho?
 - A. Nadagdagan ang kanilang kaalaman tungkol sa uri ng mga isda.
 - B. Bawat tahanan sa lipunan ay mayroon ng sapat na suplay ng tubig.
 - C. Napahusay nito ang paggawa ng mga malalaking sasakyang pandagat.
 - D. Nagbigay-daan ang pangyayaring ito upang makapamuhay sa lambak ang mga magsasaka.

11. Saang rehiyon sa Asya matatagpuan ang sinaunang kabihasnan ng Indus?

A. Hilaga	C. Silangan
B. Kanluran	D. Timog

12. Ano sa palagay mo ang mainam na gawin upang mapanatili ang pakinabang ng Nile Delta sa ekonomiya ng bansang Egypt?
 - A. Magtayo ng mga kompanya upang mapakinabangan ang mga hayop at gawing pagkain.
 - B. Maghanap ng mamumuhunan upang magpatayo ng mga *condominium* o hindi kaya ay *subdivision*.
 - C. Gagawin ang lugar bilang isa sa mga lugar ng turismo upang matulungang mapalago ang ekonomiya.
 - D. Gagawin ang lugar bilang lugar ng libangan at isagawa ang aktibidad ng pangangaso at *camping*.

13. Saan nagmumula ang tubig na dumadaloy sa Indus River?

A. Hindu Kush	C. Karakoram
B. Himalayas	D. Khyber Pass

14. Ano ang ibinunga ng pag-unlad ng lipunan sa pagkakaroon ng mga pagbabago sa aspektong panlipunan, pampolitika, at panrelihiyon sa Mesopotamia?
 - A. nilisan ng mga tao ang Mesopotamia
 - B. nagdulot ito ng sentralisadong kapangyarihan
 - C. nagbunga ito ng hindi pagkakaunawaan sa lipunan
 - D. humina ang kabihasnan dahil sa pakikipagkalakalan

15. Ang pagbahang idinudulot ng Ilog Nile ay nahinto lamang noong 1970 nang maitayo ang Aswan High Dam. Ano ang pinakamahalagang naiambag ng proyektong ito?
- A. Pinabilis nito ang sistemang komunikasyon at transportasyon.
 - B. Naging sentro sa kalakalan ang Egypt lalong-lalo na sa turismo.
 - C. Nakapagbigay ito ng elektrisidad at naisaayos ang suplay ng tubig.
 - D. Tumaas ang suplay ng mga isda dahil naging malawak na palaisdaan ang ilog.

Aralin

1

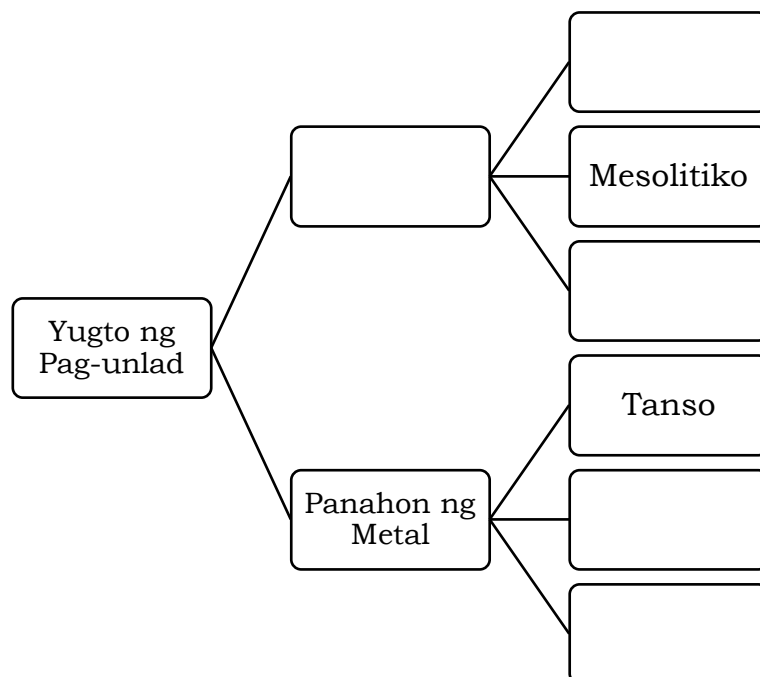
Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad ng mga Sinaunang Kabihasnan sa Daigdig

Balikan

Gawain 1: Kahon-Buuin

Panuto: Sa bahaging ito ay muling tatandaan ang mga kaalaman mo sa nakaraang modyul tungkol sa yugto sa pag-unlad ng kultura ng tao. Isulat ang hinihinging impormasyon ng bawat kahon. Gawin ito sa sagutang papel.

Tuklasin

Gawain 2: Balik Tanaw

Panuto: Gamitin ang sagot sa bahaging **BALIKAN** upang masagutan ang sumusunod na mga katanungan. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

1. Ano ang kinalaman ng heograpiya sa mga pangyayaring naganap sa iba't ibang yugto sa pag-unlad ng kultura ng tao?
2. Ano ang kaugnayan ng mga pangyayaring naganap sa iba't ibang yugto sa pag-unlad ng kabihasnan?

Gawain 3: Suri-Awit

Panuto: Basahin at unawain ang mga liriko na hango sa awiting “Masdan Mo Ang Kapaligiran.” Pagkatapos ay sagutan ang mga gabay na tanong at isulat ito sa sagutang papel.

Masdan Mo Ang Kapaligiran

By: Asin

Wala ka bang napapansin sa iyong mga kapaligiran?
Kay dumi na ng hangin, pati na ang mga ilog natin.
Hindi na masama ang pag-unlad
At malayu-layo na rin ang ating narating
Ngunit masdan mo ang tubig sa dagat
Dati'y kulay asul ngayo'y naging itim.

Ang mga duming ating ikinalat sa hangin
Sa langit huwag na nating paabutin
Upang kung tayo'y pumanaw man, sariwang hangin
Sa langit natin matitikman
Mayro'n lang akong hinihiling
Sa aking pagpanaw sana ay tag-ulan.

Gabay na mga Tanong:

1. Ano ang ipinahihiwatig ng kanta?
2. Bakit mahalaga ang pangangalaga at pagpapahalaga sa ating kapaligiran?
3. Ano ang magiging epekto sa pamumuhay ng mga tao kung hindi mapapangalagaan ang kapaligiran?
4. Paano mo maipapakita ang pangangalaga at pagpapahalaga sa kapaligiran?

Suriin

Kaugnayan ng Heograpiya sa Pagsibol ng mga Sinaunang Kabihasan

Malaki ang papel na ginampanan ng kapaligiran sa pag-unlad ng pamumuhay ng mga tao. Noon pa man, ang mga tao ay nakadepende sa ibibigay na biyaya ng kapaligiran na panustos sa kanilang pang-araw araw na pangangailangan.

Nagsimula sa pagkakatuksa ng sistema ng pagtatanim na nang lumaon ay lumago at nagsilbing pundasyon sa pagsibol ng sinaunang kabihasan sa mundo. Kaya sa bahaging ito, pag-aaralan mo ang kaugnayan ng heograpiya at ang pagkakatataguyod ng mga sinaunang kabihasan sa mundo. Makabuluhang pag-usapan ang mahalagang papel ng heograpiya sa paglinang ng mga kabihasan noong sinaunang panahon.

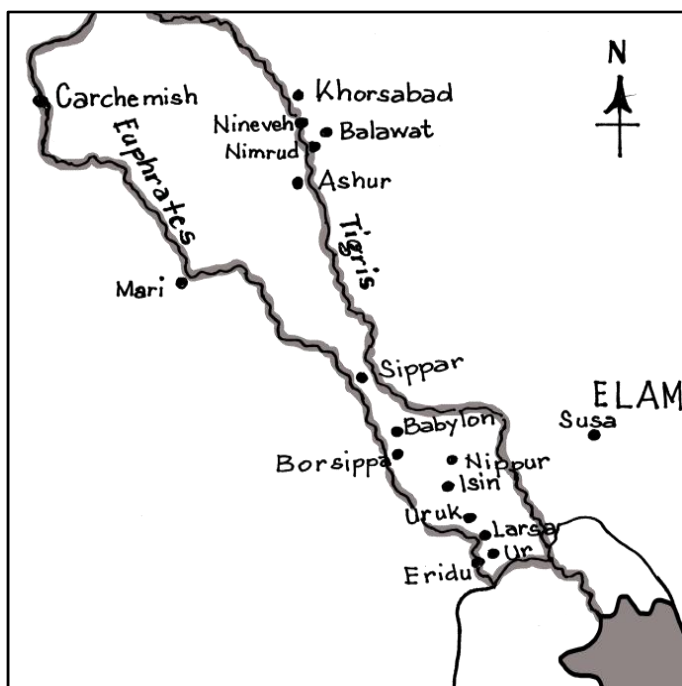
Mesopotamia: Kabihasan sa Kanlurang Asya

Ang Mesopotamia ay galing sa mga salitang Griyego na *meso* o pagitan at *potamos* o ilog. Samakatuwid, ang Mesopotamia ay nangangahulugang lupain “sa pagitan ng dalawang ilog” na pinaniniwalaang lunduyan ng unang kabihasan.

Sa buong mundo, kinilala bilang kauna-unahang kabihasan ang Mesopotamia. Samu’t saring pangkat ng tao ang umangkin at nanirahan dito tulad ng mga Sumerian, Akkadian, Babylonian, Assyrian, Chaldean, at Elamite. Sa loob ng mahabang panahon, maraming mga lungsod ang lumitaw at naglaho sa Mesopotamia na nang lumaon ay napaghalinhinan naman ng iba pang mga kabihasan.

Heograpiya ng Mesopotamia

Ang mga pangunahing lungsod sa mundo ay nag-umpisa sa malawak na lupaing dinadaluyan ng mga Ilog Tigris at Euphrates. Ang malawak na lupa sa gitna ng dalawang ilog na ito ay kilala sa katawagang Mesopotamia. Makikita sa Iraq at bahagi ng Syria at Turkey ang lugar na ito sa ngayon.

Mapang iginuhit ni Renata L. Edera

Ang paarkong matabang lupain na nagsisimula sa Persian Gulf patungo sa silangang dalampasigan ng Mediterranean Sea ay tinatawag na *Fertile Crescent*. Sa rehiyong ito matatagpuan ang Mesopotamia.

Ang karaniwang pagbaha ng Ilog Tigris at Euphrates ay nag-iwan ng banlik o *silt* na naging dahilan ng matabang lupa. Samakatuwid, naging mainam ang lokasyong ito sa pagpapahusay ng pagtatanim.

Walang likas na hangganan ang Mesopotamia kaya mahirap itong ipagtanggol laban sa mga mananakop.

Makikita sa kapatagan ng hilagang Mesopotamia ang maraming maliliit na pamayanang sakahan na pinagdugtong-dugtong ng malalayo at mahahabang rutang pangkalakalan pagdating ng taong 5500 BCE.

Pamprosesong mga Tanong:

1. Bakit pinag-aagawan ang lupaing Mesopotamia?
2. Paano napaunlad ng mga Ilog Tigris at Euphrates ang kabihasnan sa Mesopotamia?

Indus: Kabihasnan sa Timog Asya

Isang malapad na *peninsula* na pormang tatsulok ang rehiyon ng Timog Asya. Saklaw nito ang lupain ng India, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Bhutan, Sri Lanka, Nepal, at Maldives sa ngayon.

Ang kalagayang heograpikal at kultural ng rehiyong ito ay naiiba kung ikukumpara sa ibang lugar ng Asya. Kadalasang tinatawag ito ng mga heograpo na *subcontinent* ng India dahil inihihwalay ito ng mga bundok, kaya masasabing ito ay halos isang hiwalay na kontinente. Sa hilaga ay makikita ang mga matatarik na kabundukan ng Hindu Kush, Himalayas, at Karakoram habang napaliligiran ito ng Arabian Sea sa kanluran, Indian Ocean sa timog, at sa silangan ay Bay of Bengal. Iba-iba ang lengguwaheng mayroon dito kagaya ng ibang kontinente.

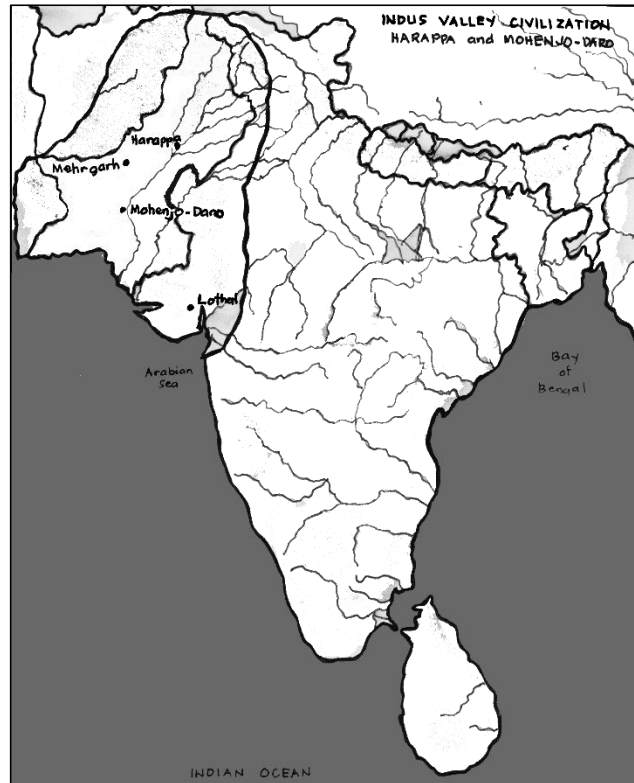
Dumanas pa rin ng mga pag-atake at migrasyon ng taga-labas ang lugar na ito kahit na ito ay inihihwalay ng maraming bundok. Sila ay nakapasok sa pamamagitan ng Khyber Pass sa hilagang-kanluran. Ang dalang sariling wika at tradisyon ng mga dayuhang ito ay nagpaunlad at nagpayabong sa kulturang Indian.

Heograpiya ng Lambak ng Indus

Taong 1920, natuklasan ang bakas ng mga lungsod ng Harappa at Mohenjo-Daro sa lambak ng Indus na kasabay halos ng pagsisimula ng Sumer noong 3000 BCE.

Kung ikukumpara, mas malawak ang nasasakupan ng Indus kaysa Ehipto at Mesopotamia. Sakop nito ang malaking bahagi ng hilagang-kanluran ng dating India at ang kinalalagyan ngayon ng bansang Pakistan.

Sa paligid ng Ilog Indus nag-umpisa ang kabihasnan sa India. Ang tubig na umaagos sa Ilog Indus ay may habang 2,900 km. (1800 milya). Ito ay nanggaling sa natutunaw na malalaking yelo sa ibabaw ng kabundukang Himalayas at dinaanan nito ang Kashmir hanggang ang kapatagan ng Pakistan.

Mapang iginuhit ni Brenda F. Duyan

Ang pagkakaroon ng matabang lupa sa rehiyong ito ang naging dahilan ng pag-uumpisa ng mga pamayanan at estado sa sinaunang India kagaya nang sa Mesopotamia. Ang pag-apaw ng ilog ay nag-iiwan ng banlik na nagpabuti sa paglinang ng lupain. Ito ay taunang nagaganap sa kalagitnaan ng buwan ng Hunyo at Setyembre.

Pagdating ng 3000 BCE, marami na ang naninirahan sa lambak ng Indus at kadalasan ay mga maliliit na komunidad na may tanggulan at maayos na kalsada. Sa sumunod pang mga siglo, nakapagpatayo rin ng mga kanal pang-irigasyon at mga istrukturang pangkontrol sa pag-apaw ng ilog.

Pamprosesong mga Tanong:

1. Bakit mahalaga ang ilog sa kabihasnang Indus?
2. Ilarawan ang pagkakaiba ng heograpiyang Indus sa heograpiya ng Mesopotamia.

Tsino: Kabihasnan sa Silangang Asya

Kinilala ang sibilisasyong Tsino sa buong mundo na pinakamatandang kabihasnang nananatili pa rin hanggang ngayon. Tinatayang nagsimula ito apat na milenyo na ang nakaraan.

Hinahangad na ng mga Tsino sa mga nakalipas na panahon ang pagiging magaling sa pamamahala at lalo pang pinalakas ang kabihasnan dahil sa pagyakap ng pamahalaan sa ideolohiyang Confucianismo at Taoismo. Sa aspetong pulitikal, naranasan ng China ang pagkakaisa at pagkawatak-watak na humubog sa kultura at lipunan ng bansa hanggang sa kasalukuyan.

Heograpiya ng Huang Ho

Mapang iginuhit ni Brenda F. Duyan

Ang kabihasnan sa China ay nagsimula sa gilid ng *Yellow River* o Huang Ho. Ang kahabaan ng ilog ay tinatayang 3,000 milya na nanggaling pa sa kabundukan ng kanlurang China na umaagos hanggang Yellow Sea. Sa loob ng mahabang panahon, maraming beses na nagpaiba-iba ang daluyan ng ilog hanggang sa nakalikha ito ng isang malapad na kapatagan na tinawag na North China Plain.

Nag-iwan ng banlik ang pagbaha ng Huang Ho ngunit naging suliranin ang labis na pag-apaw ng ilog sa North China Plain dahil sa pagiging patag nito.

Pinaniniwalaang sa kapanahunan ng pamamahala ni Yu ng Dinastiyang Xia ay nakaisip ito ng sistema upang makontrol ang pagbabahang dulot ng Huang Ho. Hatid ng kaganapang ito ang paninirahan ng mga magsasaka sa lambak.

Pamprosesong mga Tanong:

1. Ano-ano ang suliraning dulot ng pagbaha ng Huang Ho?
2. Paano nakaapekto ang Huang Ho sa pagbuo at pag-unlad ng kabihasnang Tsino?

Kabihasnang Ehipto

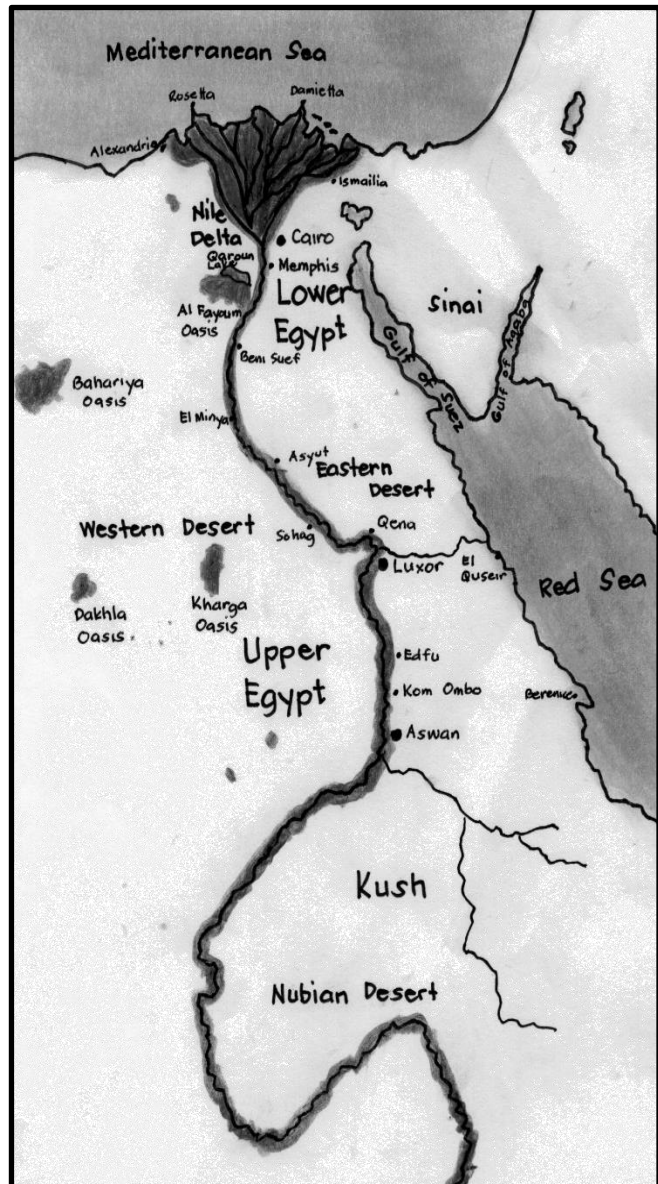
Sa parteng hilagang-silangan ng Africa makikita ang lambak ng Ilog Nile na naging lunduyan ng kabihasnang Ehipto. Sinasabing mas matibay ang kabihasnang sumibol sa Ehipto kung ikukumpara sa Mesopotamia na mas unang nag-umpisa. Pagdating ng 3100 BCE, ang sinaunang Ehipto ay naging ganap na estado at nagpatuloy sa loob ng tatlong milenyo.

Paiba-iba ang paliwanag ng mga dalubhasa sa pinagmulan ng kabihasnang Ehipto batay sa resulta ng paghuhukay ng mga arkeologo. Isinasaad ng mga katibayang ito na bago pa man nag-umpisa ang kabihasnan sa Lambak ng Nile ay may nauna ng mga pamayanan sa Ehipto. Sa pagtatapos ng ika-20 na siglo, sa katimugang bahagi ng Kanlurang Ehipto malapit sa hangganan ng Sudan, natuklasan ang isang tirahan ng mga sinaunang tao na nagsisilbing ebidensyang arkeolohikal ng kabihasnan. Bago pa dumating ang 8000 BCE ay pinaniniwalaang mayroon ng namumuhay dito. Sinasabing ang mga kaanak o inapo ng mga taong ito ang nagpasimula sa kabihasnang Ehipto sa Lambak ng Nile.

Heograpiya ng Ehipto

Upang maintindihan ang heograpiya ng sinaunang Ehipto, laging isipin na ang sinasabing *Lower Egypt* ay ang parteng hilaga ng rehiyon at dito umaagos ang Ilog Nile hanggang sa Mediterranean Sea. Habang ang *Upper Egypt* naman ay matatagpuan sa timog na bahagi mula sa Libyan Desert patungong Abu Simbel. Nanggaling sa katimugan hanggang hilaga ang pag-agos ng Ilog Nile na may kahabaang 6,694 kilometro (4,160 milya).

Ang rehiyon ay lubos na sanang maging disyerto kung wala ang ilog na ito, kaya dati pa man tinagurian na bilang *The Gift of the Nile* ang Ehipto. Pinagbuklod ng ilog na ito ang parteng hilagang-silangan ng disyerto ng Africa. Noon pa man, sa pagsapit ng buwan ng Hunyo ay labis ang pagdaloy ng tubig sa ilog dahil sa sobrang ulan sa dakong pinanggalingan ng Nile. Noong 1970, natigil ang pag-apaw ng Nile nang dahil sa ipinagawang Aswan High Dam na nakapagbigay ng suplay ng kuryente at nagpahusay sa sistema ng patubig.

Mapang iginuhit ni Renata L. Edera

Ang taon-taong pagbaha ng Nile ay nagkaloob ng biyaya sa mga magsasaka sa lambak-ilog noong panahong Neolitiko. Naghatid ng banlik sa lupa ang pag-apaw ng ilog na nagpabuti sa pagsasaka. Kapag humupa na ang baha ay agarang isinagawa ang pagtatanim.

Ang mga putik na dala ng ilog ay unti-unting naiipon sa bukana ng Nile sa hilaga upang maging latiang tinatawag na delta. Ang mga ibon at hayop ay nananahanan dito at ang tubig naman ay ginagamit para sa mga lupang sakahan.

Sa layuning mapalago ang dami ng kanilang pananim bawat taon, nagtayo ng mga sisidlan ng tubig at gumawa ng mga daang patubig para sa kanilang sakahan. Napagtanto sa mga planong ito ang bilang ng puwersa ng manggagawa, kasapatang teknolohiya, at mahusay na mga pamamaraan. Napagtagumpayan din ang pagkalkula kung kailan nagaganap ang pagbaha sa panahong ito.

Ang pakinabang ng Nile ay hindi lamang sa mga bukirin, nakatulong at napahusay din nito ang aspetong transportasyon. Napag-ugnay nito ang mga naninirahan sa tabing ilog. Naging proteksiyon naman ng Ehipto ang mga disyertong makikita sa silangan at kanlurang bahagi ng ilog dahil naging balakid ang kalagayang heograpikal nito sa mga mananakop. Bunga nito ay naging matiwasay at maunlad ang paninirahan ng mga tao sa matagal na panahon.

Pamprosesong mga Tanong:

1. Bakit naging sagabal sa mga nagtangkang sumakop sa Ehipto ang kalagayang heograpikal nito?
2. Paano nakatulong ang ilog sa sistemang transportasyon?

Ang Kabihasnan sa Mesoamerica

Libong taon na ang nakalipas, naniniwala ang mga dalubhasa na may mga grupo ng mangangaso o *hunter* sa Asya ang nandarayuhan papuntang Hilagang Amerika. Ang kanlurang baybayin ng Hilagang Amerika papuntang timog ay dahan-dahang binagtas ng grupo, at nakapagtatag ng hiwa-hiwalay na pamayanan sa kontinente ng Hilagang Amerika at Timog Amerika.

Pagdating ng ika-13 siglo BCE, ang mga Olmec na nasa Mexico ngayon ay ang kauna-unahang kabihasnang lumitaw na nakaimpluwensiya sa ibang pamayanan sa ibang dako ng Amerika.

Heograpiya ng Mesoamerica

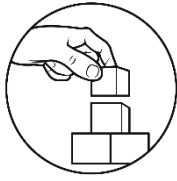
Mapang iginuhit ni Renata L. Edera

Ang pangalang Mesoamerica o *Central America* ay galing sa salitang meso na ang ibig sabihin ay gitna. Naging sentro ito ng mga unang sumibol na kabihasnan sa Amerika. Matatagpuan ang lupaing ito sa pagitan ng Sinaloa River Valley sa sentro ng Mexico at Gulf of Fonseca sa katimugan ng El Salvador. Ang ilog ng Panuco at Santiago ay makikita sa hilagang dulo nito. Matatagpuan naman ang katimugang hangganan mula sa dalampasigan ng Honduras sa Atlantic patungo sa gulod o *slope* ng Nicaragua sa Pacific at sa tangway ng Nicoya sa Costa River.

Saklaw ngayon ng rehiyong ito ang mga malawak na bahagi ng bansang Mexico, Guatemala, Belize, El Salvador, at kanlurang parte ng Honduras. Sa rehiyong ito, ang pagkakaiba sa elebasyon ng lupa at palagiang pag-ulan ay nagdudulot ng mga uri ng klima at ekolohiya sa iba't ibang lugar ng rehiyon. Ang panahon sa lugar na ito ay paiba-iba. Kagaya ng kanlurang Asya at China, sumibol ang unang pamayanan sa lugar na ito na naging lunduyan ng pagsasaka. Sa ngayon, may malaking populasyon sa lugar na ito.

Pamprosesong mga Tanong:

1. Ano ang kaugnayan ng heograpiya sa migrasyon ng mga grupo ng mga tao na naglakbay patungong Amerika?
2. Gamit ang mapa, ano ang mahihinuha mong pangunahing hanapbuhay ng mga tao sa Mesoamerica?

Pagyamanin

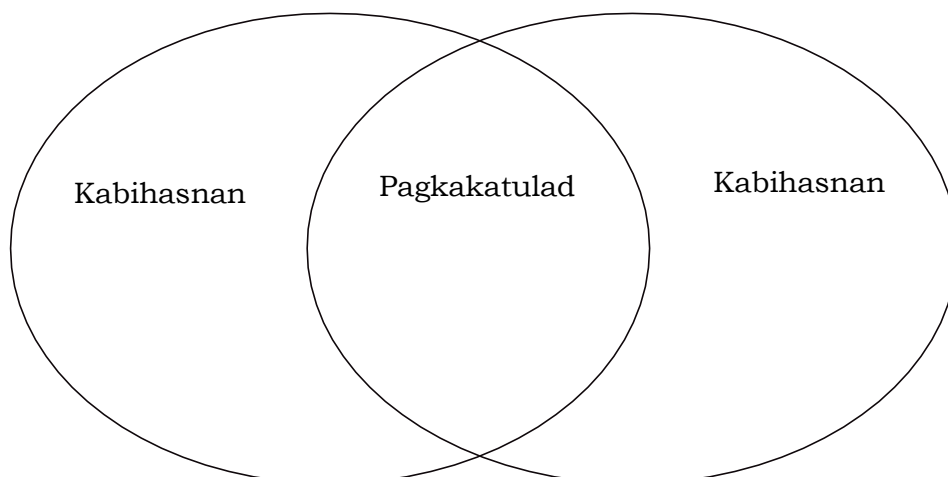
Gawain 4: Kumpletuhin Mo!

Panuto: Itala ang hinihinging impormasyon sa talahanayan sa ibaba. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

Sinaunang Kabihasan sa Daigdig	Heograpiya	Kaugnayan ng Heograpiya sa Pagkabuo at Pag-unlad ng Kabihasan
1. Mesopotamia		
2. Indus		
3. Tsino		
4. Ehipto		
5. Mesoamerica		

Gawain 5: Venn Diagram

Panuto: Pumili ng dalawang sinaunang kabihasan at paghambingin ito batay sa kanilang heograpikal na kalagayan. Gamit ang venn diagram, ibigay ang pagkakatatulad at pagkakaiba ng mga ito. Isulat ang sagot sa sagutang papel.

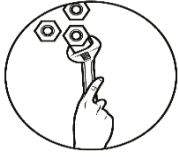
Isaisip

Gawain 6: I-Raphalagahan Mo!

Panuto: Sumulat ng dalawa o tatlong saknong na *rap* tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan. Isulat ito sa sagutang papel.

Rubrik sa Pagmamarka ng Liriko sa Rap

Pamantayan	Napakahusay (10 puntos)	Mahusay (9 puntos)	Katamtaman (8 puntos)	Kailangan pang pagbutihin (7 puntos)	Puntos
Nilalaman	Naglalaman ng komprehensibo, tumpak at may kalidad na impormasyon tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	Naglalaman ng tumpak at may kalidad na impormasyon tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	Naglalaman ng tumpak na impormasyon tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	Mayroong kulang na impormasyon tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	
Mensahe	May malinaw at malawak na mensahe tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	May malinaw na mensahe tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	Limitado ang mensahe tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	Malabo at limitado ang mensahe tungkol sa kahalagahan ng heograpiya sa pagbuo at pag-unlad ng isang kabihasnan	
Kabuuang Puntos					

Isagawa

Gawain 7: T-chart

Panuto: Bilang isang mag-aaral, magtala kung paano nakatutulong ang kalagayang heograpikal sa antas ng politika at ekonomiya. Isulat ang mga ito sa sagutang papel.

<p>Politika</p> <hr/> <hr/> <hr/>	<p>Impluwensiya ng Heograpiya</p>	<p>Ekonomiya</p> <hr/> <hr/> <hr/>
-----------------------------------	---	------------------------------------

Tayahin

Panuto: Basahin at unawaing mabuti ang tanong sa bawat bilang at piliin ang letra ng tamang sagot.
Isulat ang inyong mga sagot sa sagutang papel.

- Alin sa sumusunod na pinakamatandang kabihasnan ang nananatili pa rin hanggang sa kasalukuyan?

A. Ehipto	C. Mesopotamia
B. Indus	D. Tsino
- Ano ang mahalagang epekto ng pagkakatatuklas ng mga sinaunang Tsino sa paraan ng pagkontrol ng palagiang pag-apaw ng tubig sa Huang Ho?
 - Nadagdagan ang kanilang kaalaman tungkol sa uri ng mga isda.
 - Bawat tahanan sa lipunan ay mayroon ng sapat na suplay ng tubig.
 - Napahusay nito ang paggawa ng mga malalaking sasakyang pandagat.
 - Nagbigay-daan ang pangyayari upang makapamuhay sa lambak ang mga magsasaka.
- Ang pagbahang idinudulot ng Nile ay nahinto lamang noong 1970 nang maitayo ang Aswan High Dam. Ano ang pinakamahalagang naiambag ng proyektong ito?
 - Pinabilis nito ang sistemang komunikasyon at transportasyon.
 - Naging sentro sa kalakalan ang Ehipto lalong-lalo na sa turismo.
 - Makapagbigay ito ng elektrisidad at naisaayos ang suplay ng tubig.
 - Tumaas ang suplay ng mga isda dahil nagiging malawak na palaisdaan ang ilog.

4. Alin sa sumusunod ang kinikilalang pinakamatandang kabihasnan sa buong daigdig?
 - A. Ehipto
 - B. Indus
 - C. Mesopotamia
 - D. Tsino
5. Ano ang naging bunga ng pag-unlad ng lipunan sa pagkakaroon ng mga pagbabago sa aspektong panlipunan, pampulitika, at panrelihiyon sa Mesopotamia?
 - A. nilisan ng mga tao ang Mesopotamia
 - B. nagdulot ito ng sentralisadong kapangyarihan
 - C. nagbunga ito ng hindi pagkakaunawaan sa lipunan
 - D. humina ang kabihasnan dahil sa pakikipagkalakalan
6. Ano ang kahalagahan ng mga likas na yaman sa pag-unlad ng Kabihasnang Indus?
 - A. nagsilbi itong proteksyon sa kanilang lupain.
 - B. nadali silang makatago tuwing mayroong mga kalaban.
 - C. naging pundasyon ng pag-unlad ng kanilang ekonomiya.
 - D. pinalakas nito ang kapangyarihan ng kanilang pamahalaan.
7. Saan nagmumula ang tubig na dumadaloy sa Ilog Indus?
 - A. Hindu Kush
 - B. Himalayas
 - C. Karakoram
 - D. Khyber Pass
8. Anong anyong lupa ang makikita sa hilagang bahagi ng India?
 - A. Bundok
 - B. Kabundukan
 - C. Kapatagan
 - D. Lambak
9. Bakit binansagang “Biyaya ng Ilog Nile” ang Ehipto?
 - A. Kung wala ang disyerto ay magiging ilog ang buong Ehipto.
 - B. Ang nangunguna at bukod-tanging kabihasnan sa buong mundo.
 - C. Kung wala ang ilog, ang buong lupain ng Ehipto ay magiging isang disyerto.
 - D. Ang lupain ng Ehipto ay pinaniniwalang tahanan ng mga diyos sa buong daigdig.
10. Ano sa palagay mo ang mainam na gawin upang mapanatili ang pakinabang ng Nile Delta sa ekonomiya ng bansang Ehipto?
 - A. Magtayo ng mga kompanya upang mapakinabangan ang mga hayop at gawing pagkain.
 - B. Maghanap ng mamumuhunan upang magpatayo ng mga condominium o hindi kaya ay subdivision.
 - C. Gagawin ang lugar bilang isa sa mga lugar ng turismo upang matulungang mapalago ang ekonomiya.
 - D. Gagawin ang lugar bilang lugar ng libangan at isagawa ang aktibidad ng pangangaso at camping.

11. Ano ang naging sanhi ng pagbagsak ng kabihasnang Mesopotamia?
 - A. Walang likas na hangganan ang lupaing ito.
 - B. Hindi nagkakaisa ang mga mamamayan dito.
 - C. Madalas ang pag-apaw ng Ilog Tigris at Euphrates.
 - D. Walang kasanayan ang mga tao sa pakikipagdigma.
12. Ano ang makikita sa hilagang bahagi ng lupaing Ehipto?
 - A. Himalayas
 - B. Libyan Desert
 - C. Mediterranean Sea
 - D. Red Sea
13. Saang rehiyon sa Asya matatagpuan ang sinaunang kabihasnan ng Indus?
 - A. Hilaga
 - B. Kanluran
 - C. Silangan
 - D. Timog
14. Paano binago ng Huang Ho ang buhay ng mga Tsino?
 - A. Napalago ng ilog ang sistema ng pagsasaka ng mga Tsino.
 - B. Naging mahusay na mandaragat ang mga tao dahil sa pagbaha.
 - C. Hinubog ng ilog ang kanilang kahusayan sa paggawa ng mga barko.
 - D. Mas pinili ng mga tao na mamuhay sa kagubatan dahil sa madalas na pagbaha ng ilog.
15. Alin sa sumusunod ang hindi kabilang sa mga pangkat na sumakop sa lupain ng Mesopotamia?
 - A. Akkadian
 - B. Aryan
 - C. Assyrian
 - D. Chaldean

Karagdagang Gawain

Gawain 8: Pagbuo ng Photo Essay/Pagguhit ng Larawan

Panuto: Kumuha ng mga larawan gamit ang iyong *cellular phone* o *digital camera* na nagpapakita ng kahalagahan ng mga katangiang pisikal sa paghubog at pag-unlad ng pamumuhay ng mga tao sa kasalukuyan. Sakaling walang *gadgets*, maaari mong iguhit ang mga larawan na nagpapakita ng isang istorya o tema. Matapos nito'y susulat ka ng isang sanaysay na iinog sa paksang "Ano ang kontribusyon ng likas na kapaligiran sa pag-unlad ng pamumuhay ng mga tao?" Gawin ito sa isang *long bond paper*.

Rubrik sa Pagmamarka ng Photo Essay/Pagguhit ng Larawan

Pamantayan	Katangi-tangi (5 puntos)	Mahusay (4 puntos)	Nalilinang (3 puntos)	Nagsisimula (2 puntos)	Puntos
Nilalaman	Naglalaman ng komprehensibo, tumpak at may kalidad na paglalahad ng impormasyon	Naglalaman ng tumpak at may kalidad na paglalahad ng impormasyon	Naglalaman ng tumpak na paglalahad ng impormasyon	Hindi sapat ang ipinakitang kasanayan sa tamang paglalahad ng impormasyon	
Organisasyon	Detalyado, maayos, at madaling maunawaan ang daloy ng mga kaisipan batay sa impormasyong inilahad	Maayos at madaling maunawaan ang daloy ng mga kaisipan batay sa impormasyong inilahad	Maayos ang daloy ng mga kaisipan batay sa impormasyong inilahad	Hindi maayos ang daloy ng mga kaisipan batay sa impormasyong inilahad	
Mensahe	May malinaw at malawak na mensahe	May malinaw na mensahe	Limitado ang mensahe	Malabo ang mensahe	
Hikayat	Ang dating sa mambabasa ay lubos na nakahihikayat at nakakatawag pansin	Ang dating sa mambabasa ay nakahihikayat.	Mahina ang dating sa mambabasa o tagapakinig upang makapanghikayat.	Walang dating sa mga mambabasa ang photo essay	
Kabuuang Puntos					

Susi sa Pagwawasto

5. D	10. D	15. C
4. C	9. C	14. B
3. B	8. C	13. B
2. A	7. C	12. C
1. B	6. A	11. D
Subukin		

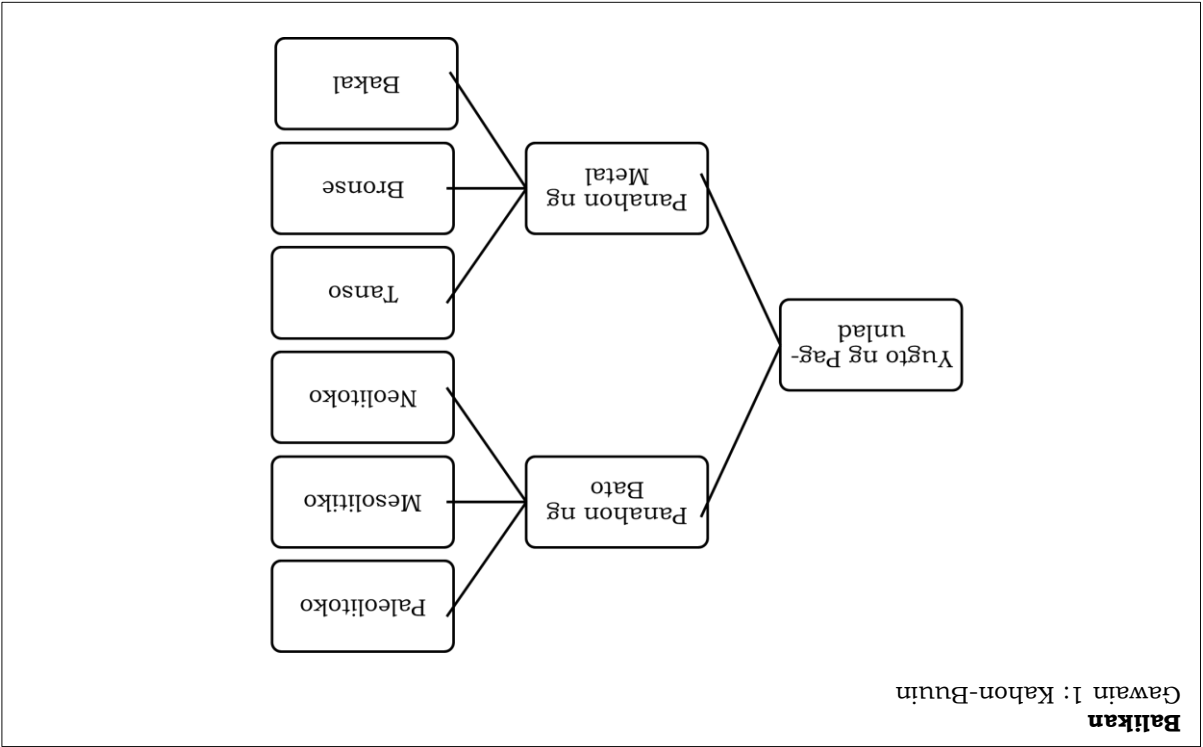
5. B	10. C	15. B
4. C	9. C	14. A
3. C	8. B	13. D
2. D	7. B	12. C
1. D	6. C	11. A
Tayarin		

Tuklasin
Gawain 3: Suri-Awit

1. Ano ang ipinahihiwatig ng kanta?
Ang kanta ay tungkol sa maduming kapaligiran dahil sa kapabayaang ng tao.
2. Bakit mahalaga ang pangangalaga at pagpapahalaga sa ating kapaligiran?
Mahalagang pangalagaan at pahalagaan ang kapaligiran dahil tayo ay umaasa sa biyayang ibinibigay nito para sa ating pang-araw-araw na pangangailangan.
3. Ano ang magiging epekto sa pamumuhay ng mga tao kung hindi mapapangalagaan ang kapaligiran?
Kapag hindi napangalagaan ang kapaligiran, ito ay magdudulot ng suliranin sa atin tulad ng pagkakaroon ng polusyon, pagbaha at iba pa.
4. Paano mo maiipapakita ang pangangalaga at pagpapahalaga sa kapaligiran?
Bilang estudyante, maiipapakita ko ang pangangalaga at pagpapahalaga sa kapaligiran sa pamamagitan ng mga simpleng gawain tulad ng tamang paghiwa-hiwalay ng basura, pagtatanim at pangangalaga ng punong kahoy, at marami pang iba.

Tuklasin
Gawain 2: Balik Tanaw

1. Ang pisikal na katangian ng daigdig ay nakaaapekto ng malaki sa kilos at gawain ng tao. Simasaklaw ng heograpiya ang pag-unawa at pagbibigay-paliwanag kung paano ang kapaligiran ay nakatutulong sa paghubog ng kabihasnang at sa mga paraan ng pamumuhay ng mga tao sa isang lugar.
2. Ang yugto ng pag-unlad ng kultura ay nahahati sa dalawang panahong: Panahon ng Bato at Panahon ng Metal. Ang mga sinuunang tao ay mga nomadiko ngunit nang natutunan nila ang pagtatanim sila ay unti-unting nakabuo ng pamayanan. Natuto din sila ng ibang mga gawain tulad ng paggawa ng palayok, paghahabi o kaya ay pagsulat na naging hudyat upang magkaroon ng mataas na antas ng kultura hanggang sa kalaunan ay nabuo ang sibilisasyon.

Heograpiya ng Mesosamerica
Gabay na Tanong:

1. Sinasabing ang kontinente ng Asya at America ay magkautagay. Ang Bering Strait sa pagitan ng Asya at North America ay dating isang tuyong lupain na nagsisilbing tulay sa dalawang kontinente na naging daanan ng mga mangangaso mula Asya papuntang North America. Ngunit dahil sa naganap na Ice Age, ang tulay na lupa ay natakan ng glacier hanggang ito ay nawala.
2. Batay sa mapa, ang pangunahin hanapbuhay ng mga tao sa Mesosamerica ay pagsasaka.

Heograpiya ng Egypt
Gabay na Tanong:

1. Ang dysyertong makikita sa silangan at kanluran ng Ilog Nile ay naging proteksiyon ng Egypt laban sa mga mananakop.
2. Ang Ilog Nile ay nakatulong na mapahusay ang aspetong transportasyon ng kabihasanan dahil naidugtung nito ang mga naninirahan sa tabing ilog.

Heograpiya ng Huang Ho
Gabay na Tanong:

1. Ilan sa mga suliraning dulot ng pagbaha ng Huang Ho ay pagkawasak ng mga pananim at art-arian, at pagkasawi ng buhay ng tao.
2. Ang Huang Ho ay nakatulong sa pagbuo at pag-unlad ng Kabihasanang Tsino dahil ang ilog ang nag-iwan ng banlik na naging daan upang maging mataba ang lupa sa pagtanim.

Heograpiya ng Lambak ng Indus
Gabay na Tanong:

1. Ang Ilog Indus ay mahalaga sapagkat sa tuwing labis ang pag-agos ng ilog ito ay nagdadala ng banlik sa lupa at nagpabuti sa halaga ng lupain na maging angkop sa pagtanim.
2. Ang heograpiya ng kabihasanang Indus ay higit na may bentahé kayasa sa Mesopotamia dahil ang Ilog Indus na taunang umaapaw ay nagdadala ng banlik na nagpapatada sa lupa. Maliban dito nakapagpatayo rin ng mga paagusan ng tubig at mga proyekto sa pagkontrol sa pag-apaw ng ilog.

Heograpiya ng Mesopotamia
Gabay na Tanong:

1. Ang lupain ng Mesopotamia ay pinag-aagawan dahil sa masaganang lupain nito angkop sa pagtanim.
2. Ang karaniwang pagbaha ng Ilog Tigris at Euphrates ay nag-iwan ng banlik o silt na nagpapatada sa lupa kaya naging mainam ito sa pagsasaka na siyang dahilan upang umunlad ang kabihasanang Mesopotamia.

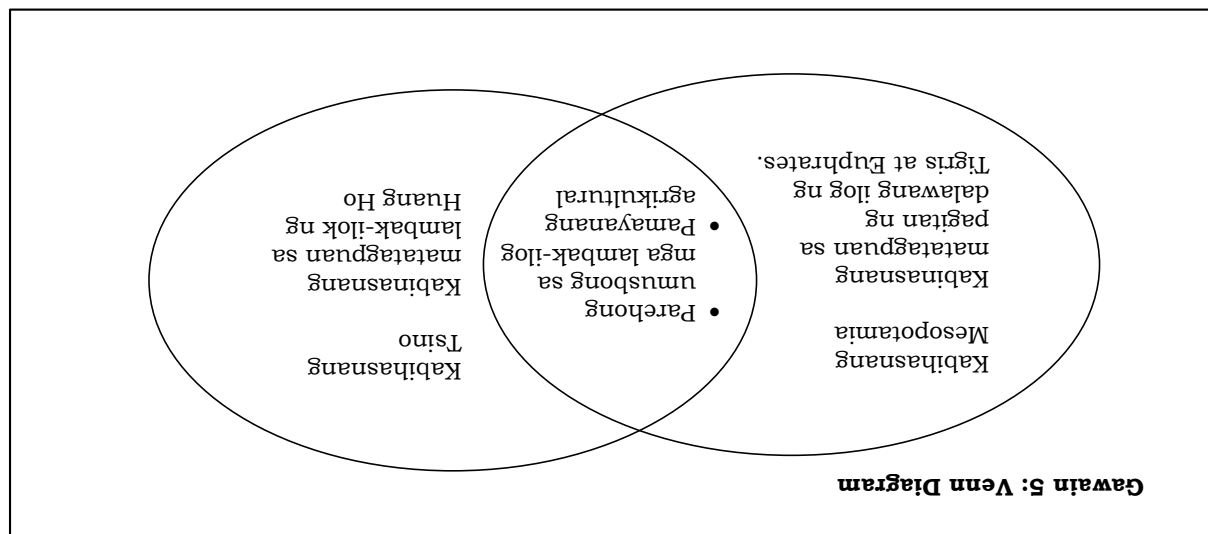
Gawain 6: I-Raphalagahan Mo!
Halimbawa:

Biyaya
Ni: Maria Vanessa J. Resullar

Lambak-ilog
Lunduyan ng sibilisasyon
Ilog Tigris-Euphrates, Huang Ho, Indus, Nile
Biyaya sa mga kabihasanan noon.

Banlik na naiwan
Pataba sa lupang sakahan
Simula ng ipunang agrikultural
Lumaon ay nakipagkalakal
Transportasyon sa ilog
Naging tulay sa mga karatig lugar.

Ilog na biyaya
Pinahalagahan ng mga ninuno
Sibilisasyon ay pinagpala
Narating rurok ng kapangyarihan.

Gawain 4: Kumpletuhin Mo!

Sinaunang Kabihasanan sa Daigdig	Heograpiya	Kaugnayan ng Heograpiya sa Pagbuo at Pag-unlad ng Kabihasanan
1. Mesopotamia	lambak-ilog ng Tigris at Euphrates	Ang mag ilog na ito ay nakatulong upang maging angkop ang lupa sa pagsasaka na siyang pangunahing pamumuhay ng mga tao. Ang mga ilog na ito ay naging mahalaga sa aspetong transportasyon. Pinag-uugnay nito ang mga karatig lugar.
2. Indus	lambak-ilog ng Indus	
3. Tsino	lambak-ilog ng Huang Ho	
4. Ehipto	lambak-ilog ng Nile	
5. Mesoamerica	lambak-ilog ng Sinaloa	

Karagdagang Gawain

Gawain 8: Pagbuo ng Photo-Essay

Ang ilog ay may malaking ambag sa kasaysayan. Ito ang naging lunduyan ng kabihasnang noon tulad ng Ilog Tigris-Euphrates sa Mesopotamia, Ilog Indus ng India, Huang Ho ng China at Ilog Nile ng Egypt. Ang mga ilog na ito ay naging biyaya sa mga sinaunang tao sapagkat naging matatag na lupa sa mga lambak na dinadaliyan nito. Naging hudyat ito upang maging angkop ang lugar sa pagsasaka na nakatulong upang umunlad ang kabihasnang.

Sa kasalukuyan, matatagpuan ang mga komunidad malapit sa mga ilog tulad na lamang sa makikitang mga larawan sa itaas. Maliban sa naging sandigan ng agrikultura, ang mga ilog ay may mahalagang papel sa transportasyon at komersyo. Ang mga ilog na ito ay naging tulay ng mga magkakarating-lugar na naging daan upang mapabilis ang palitan ng produkto. Ang pamayanang nakapalibot sa mga ilog ay unti-unting lumaki at lumawak tulad ng mga pamayanan sa kasalukuyan.

Isagawa

Gawain 7: T-chart

Politika

May mga bansa na naging maunlad dahil pinag-aralan nila ang paggamit ng mga yamang-likas ng kanilang teritoryo o kaya'y tumuklas at gumamit ng mga yamang-likas ng ibang lupain upang manguna sa kalakalan at mga gawain ng pamputitika sa buong daigdig tulad ng US, South Korea, Singapore, at iba pa.

Heograpiya

Impluwensiya ng

Ekonomiya

Ang Pilipinas ay nasa isang estratehikong posisyon sa pagitan ng Pacific at kabuuang ng Asya. Ito ay malapit sa dalawang pinakamalaking pamilihan sa rehiyon, ang China at Japan. Ang ating bansa ay nagbibigay ng mahahalagang ruta sa karagatan para sa kalakalan at komersyo.

Sanggunian

- Blando, Rosemarie C., Michael M. Mercado, Mark Alvin M. Cruz, Angelo C. Espiritu, Edna L. De Jesus, Asher H. Pasco, Rowel S. Padernal, Yorina C. Manalo, Kalenna Lorene S. Asis. 2014. *Kasaysayan ng Daigdig: Araling Panlipunan 8 – Modyul ng mag-aaral*. Pasig City, Philippines: Vibal Group Inc. and Department of Education-Instructional Materials Council Secretariat (DepEd-IMCS).
- Mateo, Grace Estela C., Rosita D. Tadena, Mary Dorothy dl. Jose, Celinia E. Balonso, Celestina P. Boncan, John N. Ponsaran and Jerome A. Ong. 2012. *Kasaysayan ng Daigdig*: Batayang aklat sa Araling Panlipunan Ikatlong Taon. Quezon City, Philippines: Vibal Publishing House, Inc.
- Vivar, Teofista L., Nieva J. Discipulo, Priscilla H. Rille, Zenaida M. de Leon. 2000. *Kasaysayan ng Daigdig*: Batayang Aklat sa Ikatlong Taon. Metro Manila, Philippines: SD Publications, Inc.
- Department of Education. 1995. *Ang Mga Unang Kabihasnan – Modyul 3*. Pasig City: Bureau of Secondary Education Project EASE.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph